

ЗЕМЉАК.

НАРОДАН ЛИСТ ЗА ВАРОШ И СЕЛО

ИЗДАЈЕ ГА И УРЕЂУЈЕ:

БОРЂЕ РАЈКОВИЋ.

Излази 10, 20. и 30. свакога месеца. Претплата се шаље уредништву: 10 октобар, новембар и децембар о. г. 1 фр., а може се претплатити и на свакој пошти.

Садржај: 1. Из времена кнеза Милоша. I. — 2. Песме Мирзе-Шаџија од Ј. Ј. — 3. Мисли о васпитању женскиња. — 4. Беседе за народ од Ђорђа Мандровића, свештеника. — 5. Позив на претплату.

ИЗ ВРЕМЕНА КНЕЗА МИЛОША.

I.

У рудничкој наји, селу Љутовници, био је у Србији неки Митар гатач за времена владе кнеза Милоша. Тај је човек врачао, и био је изишао на глас са своји врачбина. Свакога младог петка и сваке младе недеље бивало је тамо за чудо налоге, да се морало чекати и ноћивати, док се дође до врача. А он је гатао у карте и грашак. Долазише му и Турци Бог зна откуд, само да им гата и да им погађа што они оће. А по највише погађа врач, што му свет иде на руку те му потказује и навалице и неотице. Још има и пријатеља у врача, што искушају људе који му иду, пак му напред докажу ко му откуд и рад чега долази, те лако погађа и врача. Но што није кадар погодити, помогне му досетљивост, па речма изврне своје мисли, да се могу тумачити како се коме згодније свиде и боље му иду у рачун. Гатач, ако није уједно и домишљан, изгуби брзо цену и осрамоти се пред светом.

Митар је врачао простоти, нек се само зове да врача, те по томе да више зна од други људи. Тако је и мислила простота, и за то је он разметао неке карте и у црну чинију сунуо воде од девет извора, а у воду бацио деветнаест зрна од црна лежака и деветнаест од зелена чучавца, па опет деветнаест од шарена причаника, и обележје — по кончић из кошуље

— од онога коме је тобоже врачао. Окренувши се на исток под-
вио би ноге и сео до црне чиније, пак сам за се прогунђао не-
колико речи и потерао малим прстом од леве руке она зрна
грашкова по води у чинији, док му већ бијаше доста. Смејући
се и сам својим враџбинама пред простацима, који би га — чу-
дећи му се — опколили били и не дишући у њега гледали, про-
говорио би тијим као пророчким гласом овако: „Добро је, боља
је срећа од неспретне мудрине.“ То рекав повадио би она вра-
чарска зрна из воде и склонио ји у неку кесицу, пак онда би
латно ону чинију испред себе, те омануо њома по оним радо-
зналим гледаоцима говорећи: „Колико на кога капљица, толико
чирића, здравља ради!“ Тако би се простаци разбегли, а врач
би се дигао те отишао.

Једном је исти Митар седио са својим друштвом на чистим
ћилимима на трави, а ту се десно и Новак Чутурило и Стојан
ајдук. Митар намигнувши на оне све друге рече: „Вере ти,
Стојане, приповеди нам, како уби ону вештицу у Брусници неке
године, што ти изјела дете. Сећаш ли се, како си долазио к мени
амо, пак ме питао: је ли баба Гагула права вештица? А кад ти
ја реко, да ја не могу знати и има ли вештица на свету, а камо
ли да ти је кажем баш поименце, а ти ме онда испрескака и оде
љутит од мене, не рекавши ни с Богом! Сећаш ли се?“

„Како се не би сећао“ одговори му Стојан „кад ми поједи
несретница најпре двоје деце, те сам онда и двоумио био, еда
ли ји она бабетина ошину по срцу, или је која друга, те ји по-
мори? С тога теби и дођо, да ми кажеш, је ли Гагула крива, или
која друга? А ти окрену то у лакрдију и удари у подсмеј, те
сам те и накарао за то, да други ред не збијаш шале, кад јој
није време. Пак зар ти је још и сад криво? Мени, браћо, кр-
ваве сузе полетише на очи, и теде ми срце да препукне од муке
и од жалости за мојом одрањеном децом од пет — шест година,
и дођо к њему да ми што каже и да ме утеши колико толико,
а он ме питаше: јесам ли ја виђао вештица, и има ли ји лепи
и млади, пак да се оне једу! Е, како ме не би разгњевио тако
несташан човек с таким лакрдијом! Он се шали и цери, а у мени
пуца срце од јада и од туге. Ја му онда реко: да нисам био у
онакој превеликој жалости, не верујем да би му онако олако опро-
стио и да му не би одшалио шалу како се није надао. Но сад
велим, фала Богу те га прође то као и мене, да нас онда нико
није знао.“

„То је било па прошло“ упаде му Митар у реч „али кажи
ти нама, како си ти убио бабу Гагулу, што ти је изела дете

као вештица! Па како ти је било на суду за то, и како си се одговорио; то је вредно чути од тебе.“

Стојан се мало затезаше, но кад навалише сви на њега, да им приповеди како му се то догодило с бабом Гагулом, онда не имаде куд камо, већ им поче оваку приповетку: „Кад ми је прво дете занемогло нагло и изненада, онда ме напутише неке комшије, да одем до бабе Гагуле пак да је замолим да ми дете вида, да му гаси угљевље и да обаје очи и теме. Послушам то и одма одем бабиној кући, но ње не бијаше дома, већ код друге неке бабе, што је била несретница као и она, а с њима скупа нађо и трећу вештицу, њину другарицу. Ја кажем баби Гагули рашта сам дошао до ње, и замолим је да ми помогне детету. Но да видите чуда од они поганија! Кад чуше, шта желим да ми учини баба Гагула, а оне се згледаше све три, разговарајући се очима, да сам им познао тај вражији посао, како су преваљивале очима, — док већ и баба Гагула мени не рече, да она није видарица, и да се не сме плести у туђ посао. Дошав дома без икакве помоћи застанем дете тек још мало живо, а сав ми комшилук казиваше, да га је та бабускера појела, пак сад не ће да га лечи. И таки ми умре дете. Кад не прође три-четири дана, ал' ето ти бабе Гагуле у мој комшилук, где питаше за своју неку нећаку а све погледаше на моју кућу. Моја се деца играла пред кућом, а она стрељаше очима на њи, и зар није била још ни стигла својој кући, а дете ми једно паде, као, браћо, да га уби пушка, одједаред на самрт. Ја сам био у конаку по обичају као што знате, а дотрча из комшилука један дечак по мене, да брже идем дома, јер оће опет да умре једно дете. Може се лако помислити, како сам одјурио дома; но имадо шта и видити, дете ми лежаше изван себе и преметаше се од мучне ватруштине по кревету. Кад ми пак казаше, да је ту била она матора вештица и да је одма после ње дете занемогло, давши се на муке, лако ми се било сетити, да ми је она изела дете. Ја сам казивао кнезу Атанацку, а казивао сам и госпођи Крунији, његовој кћери, како сам мало пре ограјисао, али ми они рекоше да то није истина, и да нема вештица на свету, већ да се ја манем тога лудовања, да ми се не смеју људи, — и ја се онда збиља оставим свега; но дошавши дома окупе ме жене, да идем врачу Митру, пак да ми он каже: је ли баба Гагула вештица, и је л' ми она изјела дете. Како сам ту прошао, чули сте, не треба вам више ништа казивати. Тај ме је дочекао као и наш кнез Атанацко и његова кћи Крунија, и још ми се и насмејао у очи као будали, што не зна шта ће.

„Како сам исповао врача, онако љутит дођо дома, и изгрди све комшије редом, што ме послаше томе несташку. Но не прође, браћо, ни досетина дана, кад се опет указа она нагрда и права вештица у моме комшилуку, те не могавши ми добити детета за дана, дозуја ноћу к детету као она велика мртвоглава лепирица. Пробудим се на њену зуку. Ћипим да је зграбим, пак да се онда прорачунимо, али погана бабетина утече кроз отворен пенџер. А дете ми одма зајеча и даде се, браћо, на самртне муке, па премину сутра дан око подне.

„Е, тад већ нисам више ни двоумио нити тражио савета у тобож' мудрији људи, већ одем вештичиној кући и убијем је, да није ни квркнула. У ње су била два сина ожењена, пак се дигоше у конак старешини, те ме оптужише што сам им убио матер.

„Кад мене тамо призваше, и упиташе ме: за што сам убио ону бабу? онда им ја одговорим овако: Убио сам је за то, што ми је појела троје деце за три недеље дана, и што ми није тела видати ни првога детета, по чему смо сви дознали, да га је она ошинула и појела њу срце, проклета јој душа на истини била!“ Мени суд рече да сам урадио криво, и да сам пао под суд што сам је убио, а нисам се најпре потужио на њу суду, пах би може бити то суд исправио и окренуо на боље по мене и по моју породицу. Дакле и суд зна, помислим у себи, да је баба била вештица пак би јој зар запретио био да ми не једе деце. Тако размишљавајући не тедо се издавати речма шта мислим, већ као околишећи реко суду: а шта би могао суд помоћи, кад ми је она куга позобала децу? На то неки главан писар Сретен, као утрчавши се пред старије, рече: „Како ти не би могао суд помоћи? Зар ти не знаш да се овај суд слуша? Да си се ти само потужио, онда би могао свај суд призвати ту жену и заповедити јој да ти вида дете, пак ето би се могло окренути све на боље, кад би ти деца остала жива.“ Такова ми је беседа била мила, она је повратила воду на моју воденицу и ја сам се разрадовао, опазивши, како судијама не бијаше по вољи, што се тако изговори писар. Но ја га дочекам као запета пушка и рекнем: „Кад овај суд зна за онаку вештицу, што је није давно већ убио, да не једе толику децу! Бог с нама! Та мени јаднику ето поједе троје деце као троје ланади, а шта је чуда појела до сад, кад ји тако брзо мори и затире? Међер сам ја сад добро урадио, што сам уцљејао ту несретницу, да не чини више пакости свету, таманећи му лепу омладину.“

„Судије се нађоше мало у чуду и тедоше да те писарове

речи и мој одговор забашуре некако, као да тога и не беше на суду, пак ми рече старешина да идем дома, и да сутра дан опет дођем у суд, кад ме позову. И тако се разиђосмо са суда, отишавши сваки својој кући.

„Но ја тек седео за вечеру, а ето ти једног господина, који ме је врло пазио, па ми рече: „Како вечераш, Стојане, одма иди у Крагујевац глави, и кажи све како је било и како се разговарало на суду у Брусници, пак ми не иди овамо без писма господарева, већ му се моли нека ти он суди, јер те је он и предао и послао овамо.“

„Ја послушам тог пријатеља и по вечери одем на пут. Дошав сутрадан тамо у Крагујевац, одем одма покојном Амици, те му се исповедим као дуовнику. Он се гроотом насмеја па оде господару, и зар му је казао шта је чуо од мене, јер ме зовнуше горе на диванану. Кад изиђо пред господара и руку му пољуби, онда ми он рече: „Стојане, ја сам тебе приватио као ајдука и поштена јунака. Ајдук не лаже ма да му је за главу, па ођу и ја да чујем од тебе истину. Ништа ми не затаји.“ — „Господару“ реко му „како би ја наопако лагао, пак још пред тобом. А и што би лагао као неваљала жена, да се окаљам и да се стидим до века.“ Па онда му приповедим све редом како је било, но сам прећутао — јер ме ни питао није — ко ме је научио да идем к њему у Крагујевац.

„Чувши од мене господар за тај догађај, насмеја се и он, али сам опазио, да му то не иђаше од срца, већ по некој срдњи. Поћута мало, па ће онда рећи: „Кад те је по тим речма онај суд готово оправдао, не ћу те ни ја превећ окривити; али ти не ћу ни опростити баш тако, да се рече: ником ништа. Ти си пролио крв, а крвопролитнику ваља судити по начину како се догодило убиство. Сад се одмори од пута ту код момака, твоји другова, па ћеш сутра ићи натраг у Брусницу с мојом књигом, и тамо ћеш бити у апсу, док ти не рече кнез Атанацко, да сам ти ја опростио, и онда ћеш чути од њега, оћеш ли опет тамо остати, или ћеш се преселити овамо или у Шабац.“

„Покојни Амица завара очи господару, па погледа на мој пусат и мени у очи, а ја се одма сетим шта је помислила она мудрица, те и упитам господара: „Господару, молим ти се лепо, куд ћу са овим мојим пусатом? Кад сам одсад апсеник, не ће ми требовати, док ми ти опет не опростиш. Ја би га ту оставио код тебе или код господина Сима (Амице), да ми не брља свако по њему и да се не батали, јер ће ваљати моме малом синчићу иза мене а у твоје здравље, господару.“

„Но да видите, браћо, како ми милостиво рече господар: „Ја како би ти као ајдук ишао гола грбуа и без дуге шаре о рамену! Носи ти твоје оружје као и до сад, и не дај га никоме, док ти ја не речем. А оћеш ли се моћи помирити са Гагулићима, па да се не крећеш оданде никуд, јер си ти тамо потребан мени, те би волио да тамо останеш.“

„Ја на то право одговорим господару, да ја тамо не смем остати од вештица, јер ји има још две, па ће ми се осветити и оно ми дете уморити, а ја ћу боме, господару, убити обе за онака синчића. Већ ако видим, да суд може њима закратити — по писаровим речма — пак да седе с миром и да ми се не свете, — е, онда би остао тамо и не би се потуцао као чергаш. Ја ти се молим и љубим ти руку, господару, да закажеш тамошњем суду, нека писар Сретен оним вештицама забрани зло чинити и децу таманити.“

„Гроотом се насмеја и господар и Амица и главни кнез Васо Поповић на те моје речи, а господар рече да ће заповедити суду, кад је тако вешт вештицама, нека предупреди свако зло, да не буде опет као што се сад догодило. „А ти кажи пријатељу Атанацку и мојој снаси Крунији, да сам им ја поручио“ вељаше ми „да себе најпре орабре од урока и од вештица, па онда нек мудрују онако као што су с тобом; а састани се и с оним врачом и реци му, нека кује ил' нека не мрчи гаћа, па кад не зна као што ваља надмудрити света, што му тамо забаса, а он нека се мане врачања, да му ја не уврачам како му не ће бити мило. А сад ти велим одмори се, пак сутра узми моју књигу од Лаза (Годоровића) те иди с њом у Брусницу оном мудром суду. Но пошто се опростиш апса, одма ми дођи да ми право кажеш како си свршио тамо. Сад иди твојим друговима, и кажи им да сам ја рекао нека те добро почасте.“

„На то ја пољубим господару руку и сиђем доле међу другове, где ме братски дочекаше и угостише. А кад се момак обданичар измени те дође међу нас од господара, онда нам он казиваше, како се мој разговор допао господару, и како је рекао после мене Амици и кнезу Васу (Поповићу): „Ето видите, браћо, такога је човека ласно било обавестити те не би учинио зла; али је искао савета у људи који лудо мудроваше, те човек уби јадну бабу ни криву ни дужну. А суд им је био понајлуђи, јер му писар признаде пред Стојаном да је баба Гагула била вештица, и да се он само јавио суду пре, те би јој суд закратио да му не једе више деце. Е сад ми кажите, браћо, како би могао тај суд томе човеку судити за вештицу, коју уби поради

своје деце, што му ји поједе како он мисли, и не двоуми никако већ да је урадио добро. Сад да богме тешко је доскочити тој празноверици и избити из главе вештице и вампире, кад смо ето видели да варају свет они људи, што им је посао да обавесте народ и да му искорене из срца таква назови-страшила.“ Тако нам казиваше обданичар, а онда навалише на мене господарски момци да им приповедим тај догађај. А кад чуше од мене све како је било, повикаше да је и право, што сам Гагулу матору убио, и рече неки Анђелко, да тамо по Косову и по Метохији бабускере у воду бацају, да виде која је вештица а која није, јер — рече — вештица не може утонити већ стоји повр воде као тиква, па је онда извуку и убију; а која баба потоне, ону извуку па је пуге као чисто чељаде. Е, да сам срећом бар то знао, ја би говорио кнезу Атанацку да ји све три пустимо у вир ниже Мораваца, па би онда видели јесу ли све три вештице или нису, те би се тако били и владали. Анђелку паде још на ум мазија, те и рече, што нисам одма нагнао вештице да ваде мазију, па би тако познали која је крива а која није.

„Ја сам се био по памети, како би то смео поменути господару те да се то уобичаји и по Србији. Најпосле смислим па одем по ужини Амици, и кажем му шта сам чуо од Анђелка, и да би добро било нека каже нашем господару, да заведе и он тај обичај у својој земљи. Кад то чу од мене Амица, тако се гроотом насмејао, да су му удариле сузе на очи, и да га је господар чуо горе, пак је послао обданичара по њега да му одма горе узађе. Амица мени рече, да га онде у његовој одаји причекам и дочекам док се он не врати од господара. На скоро за тим дође обданичар и по мене, да изађем опет пред господара. Кад тамо изађо, а господар ми рече смешећи се: „Немој ти, Стојане, лудовати ни чинити гора покора по Брусници. Не шали се не говори ни о купању ни о мазији, да се збиља оне будале не обрукају пред светом. Море, ти знаш, да ти не говорим криво, па ћеш мени веровати да нема вештица на свету; јер онда не би било Бога, кад би којекакви гадови имали власти осим њега над светом, да га затиру по својој нечастивој вољи. То нам не доноси ни света вера Христова; и само грдан грешник верује да има вештица, вила и вампира, а хришћанин зна за Бога и само се њему моли, само се њега боји да му не греши, а до Бога не боји се никога. Јеси ли утубио сад што сам ти говорио, и оћеш ли се тако владати као православан хришћанин, а и твоје домаће обавестити да се не саблажњавају тако?“ Ја обећа онда

господару да ђу му речи слушати као свето писмо, и доиста до данас нисам никад другачије ни помислио, пак је било добр.“
 „Знао сам шта ђу радити; и тако сутрадан порано отидем у писарницу господарску до првога писара Лаза, који ми даде књигу с великим печатом, а Амица ми даде пет дуката трошка на пут, и рече ми: „Пођи с Богом и памти господареve речи и по њима се владај. Од данас ће те боље грејати сунце, веруј мени.“ Пак ми онда даде једну малу запечаћену књижицу, и рече ми: „Ову књижицу подај ономе који је писмен а у коме ти држиш веру, нека ти је на само прочита на глас: пак онако уради како ти се у њој заповеда.“

„Тако вам ја свршим тај посао некако прилично у Крагујевцу, и поитам дома у Брусницу. Ноћу сам дошао, а чим је свануло, одем у конак и јавим се да сам дошао с књигом господарском. Брже боље искупише се старешине и поседаше по судници, пак ме онда призваше преда се, те им дадо књигу господарску. Како је опазише, поскакаше на ноге, а писар Сретен отпечати, читајући овако: „Стојан ајдук дође овамо и каза, како је убио бабу Гагулу у Брусници, што му је као вештица појела децу. Стојан каза, како је био ту на суду, и како му је писар Сретен рекао: да је зараније тужио ту вештицу суду, још како му је изјела прво дете, суд би јој закратио да му не дира више у децу. По тим је речима судио Стојан као и сваки наметан човек, да тај суд зна за вештице па им и господари. Сад Стојан збиља вели, да је убио вештицу што тамани децу, пак суди да му треба што платити повише мало, него за вука, што само стоку тамани. Кад сте ви обор-вешци, онда ви не можете за вештицу судити Стојану, и за то му ја сад судим, да му сваки одма платите по двеста гроша, што је убио ону злу зверку, којој сте могли, како рече Сретен, и пре заказати да му не једе деце. А Сретен нека ми одма овамо дође, да ми каже како ви то заповедате вештицама да не дирају у нечију децу. То је нешто нечувено, па ће пући као топ по свету, и прославиће вас.“

„Кад је то читао писар, дрктао му је глас, и зној му је цурио с чела и с лица, као осуђенику кад га поведу да га погубе; а и остала се господа знојише и мењаше у лицу. А кад се и то сврши, онда ја пођо да идем дома и да потражим онога мога пријатеља, што ме је научио да идем у Крагујевац, да ми проучи ону амицину књигу. Но старешина ме задржа, и рече ми да дођем за сат за два по новце, како рече господар да ми

плате за вештицу. Ја му реко да ја то не иштем, и да ми не треба, ал' они сви повикаше: „Ми морамо тебе подмирити, а ти ради с новцем осим нас шта ти драго, — ма у воду бацио.“

„За тим се ја дигнем кући ономе мом пријатељу, те му најпре зафалим на таковој великој љубави и пријатељској доброту, и приповедим му све по реду. Њему жао беше Сретена, и побоја се да не страда од господара, те и помишљаше, како ми каза, да и ја отидем опет у Крагујевац до нашег господара, и да му се молим за Сретена, а ако баш не смем тако пред господара ићи, да се замолим Амици и главном писару Лазу, те да они приону око господара, да се подобри јаднику: доста му је страа што ће га да кида сад једнако и све до Крагујевца, док не изађе већ једном пред поглавицу од све земље. Ја му на то ништа не мого рећи, до само то да ми је господар рекао, да сам апсеник све једнако, док ми не опрости господар, пак по томе ми није пута никако ићи у Крагујевац. „Е, кад је то баш тако, а ти боље и не шали се, и не иди тамо, нити икуд из Бруснице,“ рече ми мој пријатељ, „а већ како ти је оставио пусат, и наредио да ти она господа плаћају за вештицу, не ћеш ти тавновати никако. А ето ти је и Амица намирио и потпутнину.“

„Кад ми помену Амицу, онда му брже додадо ону књигу амицину и каза му, како ми је Амица дао и рекао, да ономе дадем нека ми је на глас прочита, у коме држим веру, пак га замолим да то учини, те да знадем шта ми се пише у њојзи. Он узе књигу и одма чита споља још овако: „Ову књигу нека онај само отвори и прочита Стојану, господарском од данас кабадахији, у коме он веру држи.“ Прочитавши то споља, отвори књигу и онда чита опет овако: „Од данашњег је дана Стојан Златковић постао кабадаија; посао му је за сад тамо у Брусници у конаку, док се не нареди што друго. Плату ће примати свакога месеца овде, као и остали момци господарски.“

„Кад то дознам, узмем ту амицину књигу, савијем је као што је пре била и турим у недра. По том зафалим моме пријатељу и још једанпут, пак онда отидем по заповести амициној управо у конак. Ту ме зовне господар Јован (брат кнеза Милоша), те ми рече да је добио књигу од господара, у којој му каже да сам му кабадахија засад у конаку, те ћу му пазити на свашто, и сваког ћу месеца ићи у Крагујевац по плату. „А коња ћу ти ја дати,“ рече ми господар Јован, „што ће те носити поуздано куд устреба, но на њега ти не ћеш ништа трошити, нити ћеш се бринути зањ, он ће ту бити где је и сад, и тако ће му бити као и досад.“

„То рекавши сиђе доле, а ја за њим до коњушнице, и пружиши прст на неку снажну вранчину рече ми: „То је од данас твој коњ, и јаши га кад год оћеш и од беспослице као и послом, да се кљусина не застоји и не отме, јер је то велики горопадник кад се залежи малко, и добри јахачи, као ти што си, имају муке с њиме, док га уташкају, да им се покори и да иде по кајасама. Тоба ти је коња поклонио господар са свом оправом, што оно виси иза њега, као и зуб и тимар.“

„Тако сам ја живио господски, и свакога сам месеца ишао у Крагујевац по плату, где сам Амици све јавио, како је тамо по Брусници и по рудничкој наји: фали ли се свет с киме, или се тужи на кога? Сваки сам други-трећи дан седао на мога вранца, идући главнијим црквама и по главнијим селима, и обилазећи главније меане, а тумарао сам и по најскровитијим сеоцима, где сам разбирао како је свету, те сам вазда имао чим доћи пред Амицу.

„Сад сам буљубаша (капетан,) и добро ми је, фала Богу! Како год што ја слушавам старијег, тако мора и мој млађи мене, пак нема кавге ни ината никад; јер ко је послушан тај је и погодан, а с непогодна само бива немили речи.“

ПЕСМЕ МИРЗЕ - ШАФИЈА.*)

(Већином по Боденстету.)

1.

СТАРА ПЕСМА У НОВИМ СЛИКОВИМА.

Мирза-Јусуф седе пак песму сагради,

Како су се двоје заволели млади:

Како им се прва насмејала срећа,

Како им је жеља бивала све већа,

Како су се дивно топили у сласти,

Али једно другом није смело каз'ти.

Па како се после умешала туга

Да им буде друга. —

Они се заклеше да ће остат' верни,

Али удес дерни

Растави и' младе!

Она ј' лила сузе, — он је јад'о јаде.

*) Песме ове стављам овде рад' угледа и јављам, да ћу ји скорим у потпуној збирци на свет издати, као што сам то учинио не давно и са „Толдијном старости“ песника Ј. Ј. Уредник.

Сад долазе сцене : како славуј јеца
 Спрам бледа месеца,
 И у чарној гори
 Поточић жубори;
 Како лишће шушти неким шумом тајним,
 А они се боре с очајањем крајним.

Али на једаред начини се скок —

Мислиш ево, сад ће смиловат' се бог...

Ево су већ близу — дај им, боже, дај! —

Сад ће ду се састат', пак ће бити крај.

Ал' судбина клета

Разтури и' опет на две стране света.

Она за њим плаче, он о њојзи снуба

— К'о што то већ бива...

Док се једном и бог несмилова, па и'

Једно другом даде, те престаше ваји;

Загрлили с' таки и пољубили се, —

Живот им је после врло срећан био,

Срећни су још и сад, т. ј. ако им се

Није опет какав „малер“ догодио.

МИСЛИ О ВАСПИТАЊУ ЖЕНСКИЊА.

Желимо ли да се васпитање из темеља поправи, то нам га ваља почети са женским сполом. Од гајења женскога спода зависи наш друштвени положај. Васпитавајмо дакле младе девојчице, како да опет постану чуварице морала, како да им опет омили кућевност; васпитавајмо ји у породици а не у институтима. Отпре је била девојчица у домаћем животу можда одвећ заборављена, сад се она већ рано истиче, те се није чудити, што се ћерка од седам година држи за нешто, и што се девојчица од 14 година понаша као дама. Прво васпитање припада жени, али — у породици. Велике госпође шаљу своју децу, тек што су честито научила трчати, на страну у институте. Ту се од девојчица праве помодарке, и то у годинама, где би ваљало да су још под родитељским надзором. А то је велика мана. Младе кћери треба оставити у породици, јер ако и јесу дате на науке, ипак је њин универзитет родитељска кућа. Ако се у младим годинама не пробуди племенита љубав, онда је све пропало. У институту нема родитеља, нема браће ни сестара, тамо има само другари-

ца; али је беда, што ови другарица има и сувише; срце се рас-
троји и постане ладно. Ту се живи у великом друштву, те де-
војче код толике разноликости не уме управо да се нађе. Ин-
ститути дакле, који се фалише да ће нам васпитати жене, вра-
ћају нам тек себична створења.

Не умем се довити, како да иначе разумне и брижљиве ма-
тере могу своје кћери од 12 до 15 година слати у јавна весела
друштва и играчке. Ту младеж посиса онај зашећерени отров
који свагда оставља за собом штетљиве следи, убијајући женску
смерност и невиност. Слабост живаца, жеђ за празним светским
насладама, кокетерија — то су последице они балова en miniature,
где се безискусна женска младеж угледа на живот одраслога света.
Старајте се да су вам кћери здраве телом и душом те не до-
пуштајте да пре времена остаре и на живот омрзну.

Младе кћери ваља припремити за њиов будући положај.
Забаву с луткама треба оставити годинама детињства, јер тако
се у игри отвара воља за женски рад. Али зарана ваља навик-
нути девојчице на обављање мањи послова. Тим ће се потпо-
моћи домаћство, особито ако је мати права васпитачица. Са
непрестаног ма и невиног излажења, са чести визита оће да се
увуче неред у кућу; особито са многог срљања у јавне бучне
забаве оће да се угњизди у срцу сујета, лакоумље и лаж. Напро-
тив нема веће среће по образовање млади девојака, него што је
племенит пример и изабрана дружба. У овај ред иде и вештина,
по којој да се удеси понашање према неразумним господичићи-
ма, штоно мисле, да женски спол ништа тако радо не чује, као
празна удварања, — да се удеси с достојанством, а ипак без увре-
де. Домаћи живот сузбија у своје границе и природну жељу,
по којој девојка гледи да се и оделом допадне. Јер мудра до-
маћица не ће трпити, да јој се кћери у неред и нечистоти за-
пусте, тако да испред сваког госта морају бежати, ал' ће ји ује-
дно чувати од моде и претераног раскоша, и знаће се помоћи,
како да уз одгајање к домаћству омили још својим кћерма и до-
бар укус у оделу.

Лепо је видити милину и љупкоћу на девојци, само што ове
врлине треба да иду од срца, треба као цвет на грани да про-
двате на дрвету живота девојачког. Милина у девојке није ни-

шта друго, до цвет њеног унутрашњег живота, за то се милина и налази само онде, где су ум и душа у пуном развиту.

Што више мати негује дух и срце своји кћери, што више у њима развија праву женску врлост, што се више о том стара, како да њиове склоности, жеље и радости остану у складу са њиовим женским положајем у свету, то ће јој боље поћи за руком, да у кћерима развије милину и драгост. Та све, што женски спол вреди, вреди са своје драготе. Благост, доброта, љупкост, све без напетости и надметања — то су најлепши дари. Оштроумље и лепи таленти имају само онда праве цене у женскиња, кад су здружени с милом простотом. Није милине у томе, како ће се девојка кочити и заокружавати руке, како ће кривити врат и дизати и спуштати главу: милина се најбоље огледа у неприсиљеном оду, у речи, у погледу и осмеју, тако да све једно другом одговара.

БЕСЕДЕ ЗА НАРОД.

I.

Да л' земљоделци у недељне дане могу радити?

Човек има тело, које рува и крува захтева па зато ваља да се зноји и мучи, да би га могао заодети и заранити. Но он има и душу, па како је „душа благо“ као што наши стари рекоше, треба човек да се и ње сећа, да се у извесне дане за њено спасење побрине. Радени дани посвећени су бризи за тело а недеље и празници бризи за душу.

Из саме речи „недеља“ и „празник“ видимо, да нам те дане у неделању и у одмарању нашег тела ваља проводити. Но у нашем народу чују се више пута ове речи „ради али неукради“ и уз то се примећује, да тако говоре наша браћа Србљи у Босни који су турског закона, кад се пред хришћанима правдају, што у недељне и празничне дане раде. Имајући на уму те речи наши стари, које нам саветују да увек радимо, али само да богугодно живимо, запитаће који брат: па да л' и ми хришћани кадгод у недељу смемо радити, да л' и ми кадгод у празничне дане можемо своје пољске послове свршивати?

За нас, који се скоро искључиво земљоделијем занимамо и од њега живимо, то је питање одвећ важно и заслужује, да се с њиме мало дуже позабавимо и да одговора у Светом Писму и другим староставним књигама потражимо.

Ви ћете, браћо, можда за невероватно држати, кад вам на то питање одговорим: да има случајева кад и ми хришћани можемо и у недељне и друге празничне дане радити. То је истина, коју је наш Спаситељ и словом и делом потврдио. Ти случајеви онда наступају, кад је о жетви, вршидби и кукурузњој берби кишовито време, кад у пролеће и у јесен непрестано киша пада, па човек не може дана да уграби да пооре и посеје. Е онда браћо, ако у недељу или у који празник леп дан осване, сваки нека на своју радњу похити, нека граби и отима; јер то су такви послови, који се само у неко извесно време могу свршивати, то су послови, који никаквог оклевања и одлагања нетрпе и од којих ми и наша дечица преко целе године корицу леба очекујемо.

Ајдмо, браћо, да погледамо у Свето Писмо, да видимо како се о тим стварма мислило у првим вековима после Христа, онда, кад је закон хришћански заиста био најчистији.

Стари Јевреји мислили су, да им у суботу, у њиов недељни дан, ни најмање послове неваља свршивати, они су се уздржавали од сваког посла, па ма посао најхитнији и најплеменитији био. Но ту заблуду и предрасуду није Христос с њима делио. „Није човек због суботе већ је субота због човека,“ говорио је он, и оне послове, који се на друго време не дају одлагати, свршивао је и у саму суботу. Тако је он више пута болнике у суботу лечио и питао је књижевнике и фарисеје, који су му то у грех уписивали: „Та који од вас неби у дан суботни свом вољу или коњу у помоћ притекао кад би видео да у бунар падне?“ Ко би од вас тако прост био, да то на други дан одлаже, да чека раден дан? Из ти христови речи држим, да ће нам свима бити јасно, да наш Спаситељ жели и иште, да и ми хитне и никаквог одлагања нетрпеће послове и у дане недељне и празничне свршујемо и да не чекамо радене дане, кад ће можда касно бити или кад их нећемо по нас и по друге тако корисно моћи свршити. Да би нам то још јасније било, ја ћу навести још неке речи нашег Спаситеља, које ће нас томе научити.

Не налази се све у Светом Писму, што је Христос учио и говорио. Нешто су његови ученици забележили, а много штошта нису. Подекоја његова реч прелазила је од оца на сина, од колена на колена, док је нису свети отцеви у својим књигама забележили. Тако налазимо код њи, да је Христос неком човеку, који је у недељни дан радио, ово рекао: „Ако знаш шта чиниш блажен си, а ако незнаш проклет си и преступник си закона“ а то ће рећи: ако држиш да Бога нетреба славити само у суботу већ и у сваки други раден дан, ако држиш да човек може

Бога и радећи славити, онда си срећан и слободно можеш и у суботу радити; но ако држиш да се Бог само у суботу слави и да у тај дан ништа не треба радити, онда си преступник закона и проклет си што у дан суботни радиш.

Ето, браћо, шта је Христос рекао човеку, који је у недељни дан оне послове вршио, с којима се ми обично у животу занимамо. Ако ћемо се сад његови речи придржавати као што ваља да их се придржавамо, онда треба да нам је сваки радени дан празник и сваки празник раден дан, онда ваља да целу годину, цео наш живот проводимо у непрестаном празновању и у непрестаној радњи, као што су то чинили први хришћани, који су за време апостола живили. Они су сваки дан у цркву долазили и Богу се молили, и почем без рада нису могли живити, сваки су дан после свршене молитве своје послове одтаљавали.

Да понаособ земљеделци и потребити људи могу у време нужде у дане недељне радити то можемо видети и из једног закона цара великог Константина, који овако гласи: све судије, варошани и свеколике занатлије у поштовани дан недељни нек престану од рада. Они пак, који по селима живе, нек слободно земљу обделавају, јер често се догађа, да се рана неда онако згодно у други дан сејати или лозе садити. Да неби згодну богом даровану прилику из руку упуштали, то препоручује земљеделицима и сам један црквени сабор, који је год. 364 у Лаодикеи држан. У 29 правилу тог сабора стоји: у дан недељни треба хришћани да одпочину ако само могу као хришћани, јер ако ко из оскудице или друге какве нужде у недељу ради, није крив.

Ето, брате хришћанине, како ти ваља о недељи мислити! Сад видиш, да у време нужде слободно можеш и у недељу и у друге празничне дане радити.

Ти ћеш дабоме на то приговорити: ал' ако мени света Петка или други који светац науди? и наводићеш, како су многи у постељу пали, што су у овај и онај дан радили. Но немој се, брате, тако варати! Кад би то стајало, кад би се наши светци тако љутили што у време нужде у празничне дане радимо, онда би нас морали они увек каштиговати кадгод и у радене дане радимо, јер сваки је дан божији дан, сваког дана слави наша црква успомену понеког угодника божјег. Но ми видимо из нашег живота, да то није тако, ми видимо да наши светци нису као рђави људи, и да света Петка није као зла и рђава жена, да би се толико заборавили, да нам то у грех упишу. Та кад Христос иште, да одлагања нетрпеће послове и у недељне дане радимо, како би нас онда могли светци за то каштиговати? Та то је баш божија и

њнова воља, да радимо, да се непрестано од рђе отимамо. Што си се пак ти, брате, радећи у неке дане, разболео, немој мислити да ти је света Петка наудила или други који божији угодник! Знаш ли брате ко ти је наудио? Ти си сам себи наудио, твоје нечување бацило те је у постељу. Чувај се ти да разгрејан незаладниш, немој стомак јелом и пићем претоваривати, живи умерено и разумно, па веруј, брате, да ти ни један светац, колко их год има, неће наудити, напротив сви ће те они сувише заволети, сви ће ти сваки благослов од Бога испросити, па ма ти у нужди и у саму недељу радио.

Наступи л' дакле данас сутра случај, да од непогоде времена не можемо наше хитне послове у радене дане да посвршујемо, а осване ли леп дан у недељу или у који празник, онда, браћо, било у цркви, било у дому или у пољу, помолимо се прво Богу, и без сваког зазора радимо наше послове. Та ми чусмо, како нас о томе наш Спаситељ учи, па кога да се бојимо? Кад је он с нама, ко може и сме противу нас?

У Долову

Ђорђе Мандровић

свештеник.

Позив на претплату.

Овим уљудно позивам на претплату „Земљака,“ који ће доносити: приповетке (изворне и прерађене), слике из народног живота, песме вештачке и народне, чланке за образовање и школу, народне приповетке, гатке, пословице, речи и загонетке, црте из природни наука, чланке о неговању здравља и лечењу болести, путописе, чланке економске, писма знаменити Срба и старине.

Претплата се шиље само за последња три месеца: октобар, новембар и децембар о. г., и то 1 фр. — Новци се шаљу уредништву, иначе може се претплатити и на свакој пошти.

Јамчим, по писменом обвезању штампарије, за уредно издажење листа. Ко не мисли листа држати, нека овај први број одма врати уреднику; а они који га задрже нека изволе одма послати 1 фр.

Писма с прилозима за лист примају се само од познати писаца, а непознати нека плате поштарину.

У Н. Саду 9. октобра 1870.

Ђорђе Рајковић,
уредник „Земљака.“

Платонова штампарија у Новоме Саду. 1870.